

УДК 336.71.001.7(477)

С.Л. Тігіпко, Національний банк України

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті досліджуються проблеми інтеграційного розвитку вітчизняної банківської системи на основі її адаптації до організаційно-правових засад діяльності західноєвропейських банків. Зроблено висновок, що банківське законодавство України в цілому узгоджується з відповідними нормами права Євросоюзу. Однак, не дивлячись на досить високий рівень наближення до законодавства Євросоюзу, банківська система України все ще недостатньо розвинута, обсяг кредитів є недостатнім для реструктуризації та розвитку реального сектора, кредити дорогі та короткострокові тощо.

Ключові слова: банківська система України, Європейський Союз, інтеграція, адаптація організаційно-правових засад діяльності вітчизняної банківської системи до європейських вимог.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток вітчизняної банківської системи протягом останніх років засвідчив, що вона стала невід'ємною складовою фінансово-кредитної системи держави і довела свою спроможність забезпечувати стабільність національної грошової одиниці та стійке економічне зростання. Однак умови глобалізації світових фінансових ринків поставили нові завдання перед банківською системою, вирішення яких можливе лише шляхом трансформації вітчизняної банківської системи на основі її інтеграційного розвитку та адаптації до західноєвропейських стандартів.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми інтеграційного розвитку вітчизняної банківської системи у світлі її адаптації до організаційно-правових засад діяльності західноєвропейських банків у вітчизняній науковій літературі практично ще не досліджені. Окремі роботи вітчизняних науковців присвячені аналізу грошово-кредитної політики ЄЦБ (А.М. Мороз, А.А. Гриценко, М.І. Савлук, І.О. Лютий), нормам банківського нагляду (В.І. Міщенко, Д.М. Лук'янець, О.В. Зінченко) та правовим засадам діяльності банків (В.Л. Кротюк, В.П. Нагребельний).

Невирішені раніше частини проблеми. Вітчизняна практика на сьогодні вимагає розробки дієвих механізмів адаптації банківської системи України до світової та європейської фінансових систем з метою її ефективної інтеграції у світовий фінансовий простір та адаптації до норм, правил і процедур європейського банківського права.

Мета статті полягає у дослідженні основних тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи, виявленні проблемних точок і недоліків у її діяльності та розробці напрямків вдосконалення функціонування банківської системи на основі адаптації до вимог Базельського комітету та європейського банківського права.

Основний матеріал. Відповідно до загальних характеристик банківської системи та аналізу факторів нестабільності, з якими вона може стикатися, основними ринковими принципами та цілями банківського сектора є: 1) забезпечення захисту прав вкладників шляхом зменшення асиметричності інформації завдяки запровадженню системи державного гарантування вкладів державою та захисту прав споживачів і кредиторів; 2) мінімізація асиметричної інформації між керівництвом і клієнтами банку шляхом дотримання вимог щодо достатності капіталу, розкриття інформації, пруденційного нагляду тощо.

Основою для адаптації вітчизняної банківської системи до європейських вимог є прийняті Базельським комітетом з питань банківського нагляду пруденційні стандарти, які відображають єдині для всіх банків принципи пруденційного нагляду. Всі двадцять п'ять принципів банківського нагляду можна розподілити на вісім категорій:

1. Передумови ефективного банківського нагляду.
2. Критерії ліцензування та затвердження структурних змін.
3. Пруденційні положення та вимоги.
4. Методи безперервного банківського нагляду.
5. Інформаційні вимоги.
6. Повноваження органів нагляду.
7. Транскордонна банківська діяльність.
8. Схеми гарантування депозитів.

При цьому слід зазначити, що правила нагляду ЄС встановлюють тільки мінімальну гармонізацію на рівні створення необхідної атмосфери взаємодовіри між державами-членами, коли у кредитних установ та інвестиційних фірм виникає бажання розширити свою діяльність шляхом створення

транскордонних установ чи прямого надання послуг.

Основними законодавчими документами європейського права, які регулюють зазначені вище підходи до банківського нагляду, є:

- Директива 2000/12/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 березня 2000 р. щодо започаткування та подальшого здійснення діяльності кредитних установ;
- Директива Ради 86/635/ЄЕС від 8 грудня 1986 р. про річні звіти та консолідовані звіти банків та інших фінансових установ;
- Директива Ради 89/117/ЄЕС від 13 лютого 1989 р. щодо зобов'язань стосовно публікації річної фінансової звітності філіями кредитних установ і фінансових установ, що засновані в державі-члені і головні установи яких знаходяться поза межами цієї держави-члена;
- Директива 94/19/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 30 травня 1994 р. щодо схем гарантування депозитів. Метою Директиви є захист вкладників всіх кредитних установ і забезпечення стабільності банківської системи в цілому;
- Директива 2001/24/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 4 квітня 2001 р. щодо реорганізації та ліквідації кредитних установ. Директива регулює реорганізацію та ліквідацію кредитної установи та її філій в інших державах-членах;
- Директива 97/5/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 27 січня 1997 р. щодо транскордонних кредитних переказів. Положення цієї Директиви можуть бути застосовані не тільки для транскордонних, але й для внутрішніх кредитних переказів.

У чинному законодавстві України враховані наступні вимоги права Євросоюзу: обов'язкове ліцензування банківської діяльності; мінімальний розмір статутного капіталу для банків, які здійснюють свою діяльність на території всієї України – 5 млн. євро; вимоги щодо структури основного і додаткового капіталу банку, включаючи субординований борг; зважування ризиків кредитної установи; коефіцієнт адекватності капіталу – не менше 10%; визначення істотної участі (пряме або опосередковане володіння 10% капіталу або прав голосу); обмеження щодо великих ризиків та стосовно володіння істотною участю у нефінансових установах; обов'язкове запровадження схем гарантування депозитів. Національний банк України (“competent authority” за термінологією Директиви 2000/12/ЄС)

здійснює банківський нагляд на індивідуальній і консолідованій основі та застосовує заходи впливу до банків за порушення вимог законодавства.

Банківське законодавство України в цілому узгоджується з відповідними нормами права Євросоюзу. Однак, не дивлячись на досить високий рівень наближення до законодавства Євросоюзу, банківська система України все ще недостатньо розвинута, обсяг кредитів є недостатнім для реструктуризації та розвитку реального сектора; кредити дорогі та короткострокові тощо. Ліквідація існуючих невідповідностей між банківським законодавством України та Євросоюзу не приведе автоматично до усунення існуючих перешкод для належного функціонування банківської системи. Через це вважаємо за необхідне проблеми та перешкоди діяльності банківської системи розглядати комплексно, не обмежуючись лише невідповідністю законодавства.

Станом на 1 січня 2004 р. у Державному реєстрі банків Національним банком України зареєстровано 179 банків, з яких ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій мають 157 банків. Однак більшість із них є дрібними, високовитратними та низькорентабельними. Вони можуть акумулювати порівняно невеликі суми заощаджень і, відповідно, такі ж суми надавати в позику для розвитку реального сектора. На сьогоднішній день банківський сектор є ще занадто слабким, щоб суттєво впливати на реструктуризацію виробничої сфери, а зміни у промисловості переважно залежать від значних обсягів інвестицій у реальний сектор.

Існуючі недоліки банківського сектора не можна виправити шляхом часткових заходів, вузько спрямованих лише на банківські установи. Головними цілями банківської системи України є нарощування обсягів кредитування реального сектора економіки, зниження кредитних ставок, збільшення термінів кредитування. Але розв'язання проблем треба починати не з питань кредитування, а з тих багатьох чинників, які відштовхують вкладників від послуг банків, а також зі з'ясування того, чому існуючі банки неефективно використовують навіть ті невеликі суми заощаджень, якими на сьогодні вони можуть оперувати як посередники.

На сьогодні в Україні недостатньо відносно стабільних джерел надходжень ресурсів до комерційних банків, оскільки доходи переважної більшості населення залишаються низькими;

довіра населення до банківської системи ще повною мірою не відновлена, а значна частка підприємств залишаються збитковими або низькорентабельними.

Низьким також є рівень капіталізації банків. Так, загальний (балансовий) капітал українських банків на 1 січня 2004 р. складав 12882 млн. грн. або 4,1 % ВВП. Для порівняння, частка банківського капіталу в країнах Центральної та Східної Європи складає близько 40 % ВВП, а в країнах ОЕСР – близько 80 % ВВП.

Серед головних причин низького рівня капіталізації банків слід назвати низьку інвестиційну привабливість та недостатню прибутковість українських банків, що обумовлює недостатню капіталізацію їх прибутку, невисоку дохідність акцій, а отже, й капіталізацію.

Іншою причиною є обмеженість сфер застосування капіталів, що пов'язано з недосконалістю або відсутністю механізмів та інструментів лізингу, іпотечного та фондового ринків. Лише з появою нових джерел доходів банки отримують додаткові можливості для капіталізації, зокрема, шляхом реінвестування прибутку.

Більшість проблем, з якими стикаються українські банки, можна в той або інший спосіб представити як проблеми, що збільшують їхні витрати. Високі витрати, в свою чергу, вимагають вищої маржі, внаслідок чого зростає вартість кредитування. Високі витрати можуть бути наслідком операційної неефективності самих банків, включаючи в окремих випадках надмірну кількість персоналу та високі витрати на утримання філіальної мережі.

В існуючому непрозорому середовищі значною перешкодою для розвитку банківської системи є те, що ефективні банки не можуть завоювати свою частку ринку завдяки нижчим порівняно з іншими витратам, особливо в ситуації, коли багато з менш ефективних банків мають кращі політичні зв'язки, тобто умови для ефективної конкуренції практично відсутні.

Для зниження витрат у банках необхідне здійснення заходів щодо поступового зниження існуючих високих вимог до обов'язкового резервування; ряду заходів, спрямованих на досягнення більш швидкої консолідації банківської системи з метою забезпечення зростання частки ринку для тих банків, які здатні працювати з найменшими витратами. Важливим також є комплекс всебічних заходів щодо подальшого зміцнення банківського нагляду та підвищення його дієвості та ефективності.

Впродовж останніх років облікова ставка НБУ знизилася з 30,6 до 7 %, а середній норматив обов'язкового резервування зменшився у 2,2 раза (з 17,0 до 7,9 %). Проте адекватного зниження вартості кредитів не відбулося – кредитна ставка скоротилася лише у 2,9 раза (із 51,9 до 17,9 %). На нашу думку, висока вартість кредитів обумовлюється такими факторами:

- процентні ставки визначаються з урахуванням покриття ризику неповернення кредитів, у тому числі іншими позичальниками. Щоб знизити ризику, потрібно законодавчо захистити права кредиторів;
- неефективна структура витрат банків – процентні доходи покривають не лише процентні витрати, а й адміністративні;
- недосконалість інструментів зниження кредитного ризику;
- висока вартість залучення коштів тощо.

Значні кредитні ризики призводять до зниження якості активів. На 1 січня 2004 р. частка проблемних кредитів (прострочених та сумнівних) у кредитному портфелі банків дорівнювала 3,4 %, пролонгованих – 5,2 %, хоча порівняно з 1 січня 2002 р. ситуація покращилася – зазначені кредити становили 5,8 % та 6,7 % кредитного портфеля відповідно. Проте банки все ще змушені відволікати значні обсяги ресурсів для виконання вимог щодо резервування.

Станом на 1 січня 2004 р. з 179 банків 20 знаходилися у стані ліквідації. Протягом 2003 р. 8 банків були виключені з Державного реєстру банків. Через недосконалість законодавства процес ліквідації деяких банків продовжується роками (ІНКО-банк, Градобанк, “Відродження” та ін.).

Короткострокове кредитування (до одного року) продовжує залишатися домінуючим і складає близько 65 % кредитного портфеля українських банків. В Україні довгострокові прибуткові проекти зустрічаються нечасто, об'єктивно відсутня достатня кількість платоспроможних позичальників, а тому й ефективність активних операцій підтримується за рахунок високих відсотків.

Суттєвою невідповідністю українського банківського законодавства праву Євросоюзу є те, що Закон України “Про банки і банківську діяльність” не передбачає можливості створення філій іноземних банків, які не мають статусу юридичної особи та власного капіталу. Ці філії могли б розширити можливості кредитування та поліпшити якість банківських послуг. Єдиною можливістю ведення діяльності в Україні для

іноземного банку є створення дочірнього підприємства, оскільки представництва банків не виконують операційних функцій. Дочірня компанія є юридичною особою, контрольованою материнським банком, а тому підлягає нагляду з боку НБУ, в той час як філія є юридично залежною частиною банку, що підлягає нагляду з боку іноземного органу банківського нагляду. Таке становище в українському законодавстві суперечить фундаментальному принципу права Євросоюзу – принципу вільного руху послуг, однак слід зазначити, що запровадження таких умов вимагає значної та кропіткої роботи.

Однією з важливих проблем розвитку вітчизняного банківського сектора є забезпечення надійного гарантування банківських вкладів. Вклади юридичних і фізичних осіб на 1 січня 2004 р. склали 64,1 млрд. грн. (33 % ВВП), у той час як середній рівень депозитів у розвинутих країнах складає не менше 50 %. Кредитний потенціал українських банків залежить від ступеня довіри до банківської системи з боку населення, а тому в умовах, коли зовнішні джерела фінансування стають менш доступними, найважливіші завдання банківської системи України полягають у підвищенні довіри громадян до банків, поверненні коштів у банківський сектор України та спрямуванні їх на потреби економіки. Відповідно до Закону України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб”, такий Фонд створено і він успішно функціонує, але це гарантування стосується лише вкладів фізичних осіб. Тому зазначимо, що вимоги Директиви 94/19/ЄС в українському законі враховані не повністю.

У п. 3 статті 1 Директиви 94/19/ЄС подається наступне визначення недоступного депозиту: недоступний депозит означає такий депозит, строк сплати за яким вже настав, але за який кредитна установа не розрахувалася згідно з законодавством та умовами контракту в разі, якщо:

- компетентний орган не пізніше 21-го дня після того, як кредитна установа вперше не виконала своїх зобов'язань по поверненню депозитів, приймає рішення, що така кредитна установа не може повернути кошти і не може зробити це у майбутньому з причин, безпосередньо пов'язаних з її фінансовим станом;
- судовий орган видає постанову про причини, пов'язані безпосередньо з фінансовим станом кредитної установи, який призводить до неможливості

вкладників отримати свої кошти, якщо така ситуація виникає раніше прийняття вищезазначеного рішення компетентним органом.

Відповідно до законодавства України недоступність вкладів визначається як неможливість одержання вкладником свого вкладу відповідно до умов договору, яка настає з дня призначення ліквідатора банку – учасника (тимчасового учасника) Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Така недосконалість визначення недоступності вкладів може призвести до серйозних наслідків.

В Україні недоступність вкладів може настати внаслідок затримки банком платежів і тривати більше року до прийняття рішення про ліквідацію банку, оскільки ст. 75 Закону України “Про банки і банківську діяльність” передбачає призначення тимчасової адміністрації банку на термін до 1 року. Виплата Фондом гарантованої суми відшкодування через визначені банки-агенти здійснюється протягом трьох місяців з дня настання недоступності вкладу (тобто призначення ліквідатора), а сума гарантії за депозитом, включаючи відсотки, становить лише 3000 грн. (близько 470 євро), тоді як в державах-членах ЄС рівень гарантії за депозитом сягає 20000 євро. Тому, на нашу думку, гармонізація вимог Директив 2001/24/ЄС і 94/19/ЄС та Закону України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб” знаходиться на завершальному етапі.

З метою підвищення ефективності функціонування системи гарантування вкладів населення вважаємо, що подальше вдосконалення положень Закону України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб” у напрямку його відповідності вимогам Директиви 94/19/ЄС може бути реалізоване на основі:

- забезпечення рівності умов відшкодування коштів для вкладників усіх банків – учасників Фонду;
- внесення змін щодо визначення терміна “недоступність вкладів” для приведення у повну відповідність із вимогами Директиви 94/19/ЄС;
- посилення участі держави у формуванні коштів Фонду;
- здійснення поетапного збільшення суми гарантованого відшкодування, враховуючи зростання розміру вкладу фізичних осіб – на сьогодні близько 80 % вкладів фізичних осіб – це вклади до 3000 грн. Незначний розмір більшості вкладів великою мірою обумовлюється саме невисоким рівнем їх

гарантування, проте треба враховувати, що зростання розміру гарантованого відшкодування може послабити ринкову дисципліну. За умови гарантування депозитів вкладники банків приділяють менше уваги моніторингу банківської діяльності. Це ускладнює проблему неадекватної ринкової поведінки (moral hazard) – фінансові установи мають більше свободи і займаються більш ризикованими операціями щодо соціально оптимального результату, що може призвести до більшої системної нестабільності;

- передбачення можливості страхування великих депозитів страховими

компаніями. Великі депозити складають лише 13,6 % у кількісному виразі, проте забезпечують 94,7 % депозитів фізичних осіб у грошовому виразі. Тарифи страхових компаній складатимуть соті частки процента, але при цьому захищеною буде вся сума вкладу;

- поступового запровадження механізму гарантування коштів вкладників ВАТ “Державний Ощадний банк України”. Незважаючи на те, що законом передбачено гарантування цих вкладів державою, насправді не існує жодного механізму відшкодування і відсутні кошти у Державному бюджеті на цей випадок.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця відповідності норм вітчизняного банківського права стандартам Європейського співтовариства

Нормативно-правові акти ЄС	Законодавчі акти України	Рівень наближення	
Директива 2000/12/ЄС	20/05/1999 р. – Закон України “Про Національний банк України”	узгоджено	У чинному законодавстві України враховано обов’язкове ліцензування банківської діяльності; мінімальний розмір статутного капіталу для банків, що здійснюють свою діяльність на території України – 5 млн. євро; вимоги щодо структури основного і додаткового капіталу банку, включаючи субординований борг; зважування ризиків кредитної установи; коефіцієнт адекватності капіталу – не менше 10 %; визначення істотної участі (пряме або опосередковане володіння 10 % або більше капіталу або прав голосу); обмеження щодо великих ризиків та стосовно володіння істотною участю в нефінансових установах. Обов’язкове запровадження схем гарантування депозитів. Національний банк України здійснює банківський нагляд на індивідуальній і консолідованій основі та застосовує заходи впливу до банків за порушення вимог законодавства
Директива Ради 86/635/ЄЕС	07/12/2000 р. – Закон України “Про банки і банківську діяльність”	узгоджено	
Директива Ради 89/117/ЄЕС	05/04/2001 р. – Закон України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні”	узгодження триває	
Директива 94/1 9/ЄС	12/07/2001 р. – Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”	узгодження на завершальному етапі	
Директива 2001/24/ЄС	20/09/2001 р. – Закон України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб”	узгодження триває	
Директива 97/5/ЄС	–	узгодження на завершальному етапі	

Аналіз даних, наведених у таблиці 1, свідчить, що з переважної більшості питань банківської діяльності норми вітчизняного законодавства вже приведені у відповідність до вимог європейського права або ж гармонізація законодавства перебуває на завершальному етапі.

Виключно важливого значення у сучасних умовах розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи набувають питання вдосконалення організаційно-правового середовища діяльності банківської системи та захисту прав кредиторів.

Сьогодні потрібен дієвий механізм захисту прав кредиторів та позичальників на основі організації ефективної системи реєстрації прав на землю та інше нерухоме майно шляхом:

- створення та ведення єдиного загальнодержавного реєстру прав на нерухоме майно з прив’язкою до земельної ділянки;
- встановлення пріоритетності першого кредитора щодо реалізації його прав на заставлене майно шляхом реєстрації обтяжень майна;

- створення бюро кредитних історій з метою накопичення та обміну інформацією про кредитоспроможність позичальників банків;
- забезпечення ефективної процедури реальної можливості звернення кредитором стягнення і реалізації заставленого майна; визначення різноманітних умов та шляхів реалізації заставленого майна; реалізації заставленого майна у разі визнання позичальника банкрутом поза чергою вимог кредиторів;
- імплементації законодавчого механізму залучення довгострокових фінансових ресурсів на ринок іпотечних кредитів (ринок іпотечних цінних паперів);
- запровадження механізму декларування ліквідної продукції сільського господарства з використанням її як застави при кредитуванні (складські свідоцтва);
- створення системи незалежних рейтингових агентств та розробки національної рейтингової шкали тощо.

Для реалізації цих заходів, на нашу думку, в Україні потрібно прийняти такі законодавчі акти:

- “Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень”;
- “Про прості і подвійні складські свідоцтва”;
- “Про організацію формування та обігу кредитних історій”;
- “Про проведення прилюдних торгів та аукціонів”;
- “Про іпотечні цінні папери”;
- “Про внесення змін до Закону України “Про цінні папери та фондову біржу” і деякі інші.

Однією із найважливіших засад функціонування банківської системи є підвищення довіри населення до банків. При цьому слід мати на увазі, що мова йде про відкритість банків не лише аудиторам чи органам банківського нагляду, а й широкій громадськості. Банки обов’язково повинні інформувати вкладників, кредиторів та інших учасників кредитних відносин про своє фінансове становище шляхом розкриття інформації про реальний стан банку, посилювати ступінь нагляду за банківськими установами та підвищувати рівень надійності банківської системи.

Розкриття інформації щодо ризиків банківської діяльності в офіційній звітності банків хоча і відповідає в цілому вимогам Міжнародних стандартів фінансової звітності, проте є недостатнім для повної оцінки стабільності та життєздатності установи, а також ефективності її

ризик-менеджменту. Необхідно завершити перехід на міжнародні стандарти аудиту з метою підвищення прозорості функціонування банківської системи.

З цією метою Національним банком України розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України проект закону, яким передбачені зміни до Закону України “Про банки і банківську діяльність” в частині опублікування річної та консолідованої фінансової звітності банків.

Важливою складовою стратегії розвитку вітчизняної банківської системи є вирішення питання про забезпечення доступу до українського ринку фінансових послуг філій іноземних банків. Після набрання чинності Другою банківською Директивою та Директивою про надання інвестиційних послуг транскордонне та пряме надання послуг кредитними установами та інвестиційними фірмами функціонує у системі “єдиної ліцензії” та “контролю держави походження”. Фінансова установа, яка отримала ліцензію в одній державі-члені ЄС, може створювати філії та надавати послуги в інших країнах-членах ЄС без додаткового дозволу. В окремих випадках пруденційний нагляд за операціями установи з єдиною ліцензією надається виключно пруденційним органом фінансової установи держави походження. Для країн, що не є членами ЄС, можливе заснування кредитної установи за кордоном на умовах недискримінаційного режиму, що дозволяє приймаючій країні-члену підпорядковувати цю установу режиму, який застосовується до національних установ. За таких умов приймаюча країна може здійснювати нагляд за діяльністю філій іноземних кредитних установ та за операціями іноземних фінансових установ, які надають послуги на її території.

Національним банком України розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України проект закону, що закріплює в Законі України “Про банки і банківську діяльність” можливість створення філій іноземних банків на території України та їх участь у національній системі гарантування депозитів.

З метою посилення ринкової орієнтації системи банківського нагляду держава повинна використовувати ринкові методи впливу на банківські установи, в тому числі застосовувати сучасні норми пруденційного нагляду. Удосконалення наглядових процедур повинно базуватися на засобах превентивного контролю за банківською діяльністю та раннього виявлення і

попередження ризиків, у т.ч. на консолідованій основі.

Протягом останніх років неодноразово висловлювалася точка зору про доцільність створення єдиного органу нагляду за всім фінансовим сектором. На нашу думку, в перехідних економіках різні органи мають здійснювати нагляд за різними фінансовими установами: відокремлені органи нагляду за банківською системою, страховими компаніями та, можливо, за фондовим ринком можуть співіснувати без непорозумінь і пересікання функцій. Разом з тим, вважаємо за доцільне усунути неузгодженості у чинному законодавстві України, зокрема, стосовно ліцензування, регулювання та нагляду за банківськими і небанківськими установами, що виникли після створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та прийняття Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”.

На нашу думку, функції нагляду за банками повинні залишатися під контролем Національного банку України, тому що відокремлення нагляду до спеціального органу банківського нагляду матиме несприятливий вплив на інформаційний потік до НБУ. Центральні банки у країнах з перехідною економікою є більш політично та комерційно незалежними порівняно з іншими установами. За таких умов Центральний банк може забезпечити належний рівень експертизи, незалежності та фінансування у тих країнах, де їх не вистачає. Саме тому організація банківського нагляду повинна базуватися, перш за все, на стабільності банківської системи, а не на захисті прав клієнтів та веденні операційної діяльності, оскільки існує безпосередній зв'язок між банківським надглядом і монетарною політикою, що включає операції з надання кредитів установам у критичних ситуаціях.

Висновки. З метою забезпечення умов для приведення у відповідність основних засад інтеграційного розвитку вітчизняної банківської системи до світових стандартів рекомендуємо реалізувати систему послідовних заходів організаційно-економічного та правового характеру, що включають:

- підвищення рівня капіталізації банків;
- створення міцної клієнтської бази на основі ліквідації необґрунтованих податкових пільг окремим підприємствам і зменшення регуляторного тягаря для малого та середнього бізнесу;
- підвищення довіри до вітчизняної банківської системи на основі організації

належного захисту депозитів та забезпечення прозорості функціонування банківської системи завдяки посиленню вимог до змісту та форми оприлюднення банками фінансової звітності;

- законодавче підвищення вимог до рівня корпоративного управління в банках на основі посилення вимог до кваліфікації та ділової репутації членів спостережної ради банку та розширення функцій самої спостережної ради;
- удосконалення практики регулювання та нагляду за банківською діяльністю, поступове скорочення вимог щодо резервування коштів, законодавче забезпечення захисту прав кредиторів, створення передумов для функціонування на вітчизняному банківському ринку філій іноземних банків із запровадженням відповідної системи ліцензування та нагляду за їх діяльністю.

Список літератури

- Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 р. № 2121-III // *Фінанси*. – 2001. – № 4. – С. 93-119.
- Банковское дело: Учебник / Под ред. О.И. Лаврушина. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 672 с.
- Гегенхамер Г. *Управління банками, що знаходяться в скрутному фінансовому становищі*. – К.: Barents group LLC, 1999. – 8 с.
- Гесць В. Перспективи світового економічного зростання у 2000-2001 рр. // *Вісник Національного банку України*. – 2000. – № 2. – С. 20-25.
- Кротюк В.Л. *Національний банк – центр банківської системи України*. – К.: Ін Юре, 2000. – 248 с.
- Ларионова И.В. *Реорганизация коммерческих банков*. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 368 с.
- Лэттер Тони. *Причины банковских кризисов и управление ими*. – Лондон: Банк Англии, 1997. – 47 с.
- Мишкін Ф.С. *Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків*. – К.: Основи, 1999. – 963 с.
- Міщенко В.І., Шаповалов А.В., Салтинський В.В., Вядрова І.М. *Реорганізація та реструктуризація комерційних банків*. – К.: Знання, 2002. – 216 с.
- Мороз А. Н. *Финансовая устойчивость коммерческого банка*. – К.: КГЭУ, 1996. – 56 с.
- Роуз Питер С. *Банковский менеджмент*. – М.: Дело ЛТД, 1995. – 768 с.
- Стецьмах В.С. та ін. *Грошово-кредитна політика в Україні*. – К.: Знання, 2003. – 421 с.

Summary

The article describes problems for development of the national banking system under integration, based on its adaptation to organizational-legislative essentials of activity of banks of the Western Europe. As generally concluded, the banking legislation in Ukraine meets appropriate norms of legislation in European Union. Despite that, the national banking system should go through the process of the further development, volume of loans should be increased to develop the real economy, etc.